

Breastfeeding

- a vital

emergency response
Are You Ready?

Ciljevi Svetske Nedelje Dojenja 2009

- L Osnazivanje vitalne uloge koju dojenje ima u odgovoru na krizne situacije širom sveta.
- L Zastupanje aktivne zaštite i podržavanje dojenja pre i tokom kriznih situacija.
- L Informisanje majki, zastupnika dojenja, zajednica, zdravstvenih radnika, vlada, agencija za pružanje pomoći, donatora i medija o načinu na koji mogu da aktivno podrže dojenje pre i tokom kriznih situacija.
- L Pokretanje akcija i promovisanje umrežavanja i saradnje između onih koji poseduju veštine vezane za organizovanje i podršku dojenju i onih koji su uključeni u rešavanje kriznih situacija.

ISHRANA ODOJČADI I DECE U KRIZNIM SITUACIJAMA (u daljem tekstu IODKS)

Kriza je vanredna i ekstremna situacija koja momentalno ugrožava zdravlje i opstanak populacije. IODKS se fokusira na zaštitu i podršku odgovarajućeg načina ishrane odojčadi i male dece u kriznim situacijama. Bavi se istovremeno pripremljenošću za kriznu situaciju i blagovremenim i odgovarajućim humanitarnim odgovorom na krizna zbivanja u cilju spašavanja života, zaštite zdravlja, rasta i razvoja odojčadi i male dece.

Zašto je dojenje spasonosno u kriznim situacijama?

Niko nije 'imun' na kriznu situaciju. Krizne situacije mogu da se dogode bilo gde u svetu. O kakvoj god krizi da se radi, bilo da je reč o zemljotresu ili konfliktu, ili pak poplavi ili pandemiji gripa- priča je ista:

Dojenje spašava živote.

U kriznim situacijama, odojčad i mala deca su posebno osetljivi na lošu ishranu i bolest i mogu biti smrtno ugroženi¹.

Evo nekoliko podataka prikupljenih u kriznim situacijama:

Objavljena stopa mortaliteta za decu mlađu od godinu dana u kriznim situacijama je mnogo veća nego u normalnim okolnostima i kreće se između 12% i 53%.

- L Tokom sveobuhvatnog i medicinskog programa ishrane u Nigeru 2005. godine, 95% od 43,529 slučajeva neuhranjenosti koji su primljeni na lečenje i negu su bila deca mlađa od dve godine².
- L Tokom sveobuhvatnog i medicinskog programa ishrane u Avganistanu stopa mortaliteta je iznosila 17.2% među decom mlađom od 6 meseci koja su primljena na terapeutsku negu³.
- L Tokom prva tri meseca konflikta u Gvineji Bisao 1998. godine stopa smrtnosti među decom starosti od 9 do 20 meseci koja nisu dojena je bila šest puta veća nego kod dece iz iste uzrastne grupe koja su dojena⁴.

Dojenje nakon zemljotresa u Peru.

WABA 2009

www.worldbreastfeedingweek.org

IODKS Core Group čine stalni i pridruženi članovi: SZO, UNICEF, UNHCR, WFP, IBFAN-GIFA, CARE USA, Save the Children US, Save the Children UK, Međunarodna mreža akcija prot glad, Emergency Nutrition Network (ENN), Fondacija Terre des hommes. ENN je agencija za koordinaciju. ENN i IBFAN-GIFA imaju vodeća mesta u doprinosu grupi- IODKS Core Group za razvoj resursa za Svetsku Nedelju Dojenja 2009. Posetite: www.ennonline.net/ife

Čak i u situacijama koje nisu krizne, optimalna pravila ishrane odojčadi mogu da čine razliku između života i smrti. Koristi su univerzalne - sa najvećim efektima u najranjivijim kontekstima:

- L Praksa ishrane ispod optimalnih normi je odgovorna za smrt 1.4 miliona dece uzrasta ispod 5 godina u zemljama niskog prihoda i standarda širom sveta⁵. Za ovu decu dojenje podržava intervencije na vrhu tabele koje su spasonosne: 13% umrlih ispod 5 godina bi mogli biti spašeni isključivim i kontinuiranim dojenjem do godinu dana života⁶.
- L Jedna petina neonatalnih smrti bi mogla biti sprečena ranim započinjanjem dojenja (dojenje u toku prvog sata)⁷.

Možete li da zamislite značaj koji bi optimalno dojenje moglo da ima tokom krizne situacije? Uzmimo za primer najranjivije: novorođenče, rođeno u nesigurnoj situaciji i u lošim sanitarnim uslovima, gde ima priljave vode, oskudne hrane i nema krov nad glavom. Ekstremni vremenski uslovi, nedostatak stručne pomoći na porođaju i medicinske nege a preveremeno rođenje je dodatni rizik. Dodir koža na kožu odmah nakon rođenja i započinjanje sa dojenjem u roku od sat vremena smanjuje smrtnost jer neguje i aktivno štiti odojče i pomaže mu da se stabilizuje njegova telesna temperatura. Takođe smanjuje rizik od post-porođajnog krvarenja kod majke-vodećeg uzroka smrtnosti kod porodilja širom sveta.

Dojenje je štiti koji štiti dete tokom kriznih situacija

Majčino mleko je bezbedan i siguran izvor hrane za bebe, koji je dostupan odmah i koji pruža aktivnu zaštitu protiv bolesti, koji greje bebu i omogućava bebi da bude blizu majke. Zaštita, promovisanje i podržavanje ranog započinjanja sa dojenjem i isključivog dojenja tokom 6 meseci iza kojeg sledi uvođenje bezbedne dodatne ishrane uz nastavljeno dojenje do dve godine i kasnije, pružiće zaštitu u ovakvoj rizičnoj sredini.

Tri važna međunarodna dokumenta na kojima se baziraju propisi IODKS o odgovoru u kriznim situacijama :

U Globalnoj Strategiji za ishranu odojčadi i male dece, sačinjenoj 2003. godine⁸, stoji:

"Odojčad i deca su među najranjivijim žrtvama u elementarnim nepogodama ili kriznim situacijama koje izazivaju ljudi. Prekid dojenja i neprikladna dopunska ishrana povećavaju rizik od neuhranjenosti, bolesti i smrti.

Nekontrolisana distribucija zamena za majčino mleko, na primer u uslovima izbeglištva može dovesti do ranog i nepotrebnog prekida dojenja. Za veliku većinu dece naglasak bi trebalo da bude na zaštiti, promovisanju i podršci dojenja i obezbeđivanju blagovremene, bezbedne i odgovarajuće dopunske ishrane"

Međunarodni Kodeks o reklamiranju zamena za majčino mleko

Usvojen od strane Svetske Zdravstvene Skupštine (SZS) 1981., kao i sve kasnije relevantne rezolucije SZS (koje su zajedno poznatije pod imenom Kodeks), teži da zaštiti majke/starateljce dece koja su dojena i koja nisu dojena kao i malu decu od komercijalnog uticaja na njihove izbore vezane za ishranu. Sve odredbe Kodeksa važe i u kriznim situacijama. Rezolucija 47.5 (1994) posebno naglašava pitanje donacija zamena za majčino mleko (ZMM), flašice i varalice u kriznim situacijama.

Operativni Vodič za ishranu odojčadi i male dece (IODKS) u kriznim situacijama (v2.1, Feb 2007) pruža ključne smernice i pravila kako da se vrši priprema i kako da se odgovori na krizne situacije. Operativni vodič IODKS Odražava vodeće principe SZO⁹ u vezi sa ishranom odojčadi i male dece tokom kriznih situacija i takođe sadrži i bazira se na Kodeksu da bi mogao da odgovori na određene izazove koje krizne situacije stvaraju za promenu Kodeksa.

Izazovi podržavanja i zaštite dojenja u kriznim situacijama

Mi znamo zašto je dojenje važno u kriznim situacijama i imamo vodiče dobre prakse i pravilnike da nas usmere. Ali izazov leži u 'oživljavanju' svega toga, na primer primenjivanje mera koje štite i podržavaju dojenje u pravim kriznim situacijama.

Uticaj i posledice koje krizna situacija može da ima na decu zavise pre svega od navika u ishrani koje preovlađuju, zdravlja majki i dece i njihovog nutritivnog statusa, resursa koji su na raspolaganju i karaktera humanitarnog odgovora. Operativni izazovi prilikom realizovanja bezbedne i odgovarajuće ishrane za odojčad u kriznim situacijama i primena pravila u praksi uključuju česte zablude, rizik od veštačke ishrane i donacije.

Veštačka ishrana – visok rizik za svu odojčad

Rizik od veštačke ishrane – i ranjivost dece pogođene HIV-om – su razotkriveni u Bocuani tokom 2005/06 godine¹⁰. Zamena za dojenje odnosno veštačko mleko je bilo ponuđeno svim majkama zaraženim HIV-om u sklopu nacionalnog programa prevencije prenošenja HIV-a sa majke na dete.

Poplava koja se desila je dovela do kontaminacije zaliha vode i izazvala je ozbiljnu masovnu pojavu dijareje i neuhranjenosti kod male dece. Nivo mortaliteta dece uzrasta mlađeg od 5 godina na nacionalnom nivou je skočila najmanje 18% u poređenju sa prethodnim godinama. Deca koja nisu dojena imaju 50 puta veću verovatnoću da budu hospitalizovana u odnosu na decu koja su dojena, i kod njih je mnogo veća verovatnoća smrtnog ishoda. Upotreba mlečne formule je obuhvatila i 15% žena koje nisu bile zaražene HIV-om i na taj način je izložila njihovu decu, koja bi inače bila dojena, nepotrebnom riziku.

Odojčad koja su na veštačkoj ishrani zahtevaju podršku specijalista i neposredan monitoring. U bilo kojim okolnostima gde se praktikuje veštačka ishrana potrebna je jaka podrška dojenju da bi se zaštitila odojčad koja su dojena.

5. Black RE, Allen LH, Bhutta ZA, Caulfield LE, de Onis M, Ezzati M, et al. Neuhranjenost majki i dece: globalna i regionalna izloženost i zdravstvene posledice. Lancet. 2008 Jan 19;371(9608):243-60.

6. Jones et al. Koliki broj umrle dece možemo sprečiti ove godine? Lancet 2003; 362: 65-71.

7. Edmond, K.M., et al. Odložen početak dojenja povećava rizik od neonatalnog mortaliteta. Časopis Pedijatrija- Pediatrics, 2006. 117(3): p. e380-386.

8. Usvojeno u Svetskoj Zdravstvenoj Skupštini 2002.

9. Svetska Zdravstvena Organizacija. Vodeći principi za ishranu odojčadi i male dece tokom kriznih situacija. Ženeva, 2004. <http://whqlibdoc.who.int/hq/2004/9241546069.pdf>

10. Creek T, Arvelo W, Kim A, Lu L, Bowen A, Finkbeiner T, Zaks L, Masunge J, Shaffer N and Davis M. Uloga ishrane odojčadi i HIV-a prilikom masovne pojave dijareje i loša ishrana među malom decom, Bocuana, 2006. Sednica 137 sažetak, Konferencija o retrovirusima i oportunističkim infekcijama, Los Anđeles, 25-28 februar, 2007. <http://www.retroconference.org/2007/Abstracts/29305.htm>

11. SZO. Relaktacija. Pregled iskustva i preporuke za praksu. 1998. WHO/CHS/CAH/98.14 http://whqlibdoc.who.int/hq/1998/who_chs_cah_98.14.pdf

12. Svetska Zdravstvena Organizacija, et al. HIV i ishrana odojčadi: Novi dokazi i programsko iskustvo. Izveštaj sa tehničkih konsultacija održanih među agencijama. Tim (IATT) zadužen za prevenciju HIV infekcija kod trudnih žena, majki i njihove dece 2007, Svetska Zdravstvena Organizacija: Ženeva.

2.

3.

4.

5.

6.

ČEstE ZaBLude KoJe UtiČU Na DojeNJE U KriZniM SiTuaciJAmA

MIT: "Neuhranjene majke ne mogu da doje."

ČINJENICA: Neuhranjene majke mogu da doje. Umerena materinska neuhranjenost ima male ili nikakve posledice na proizvodnju mleka. Zapravo majka će nastaviti da proizvodi mleko, na uštrb njenih zaliha u organizmu. Dodatna hrana i tečnosti su potrebni da bi se dopunile majčine zalihe i možda će joj biti potrebni vitaminski i drugi dodaci u ishrani. Njoj je takođe potrebno ohrabrenje i podrška da bi često dojila.

REŠENJE: Hraniti, negovati i podržavati majku i dopustiti joj da doji bebu.

MIT: "Stres sprečava majku da proizvodi mleko."

ČINJENICA: Stres ne sprečava proizvodnju mleka, ali može da privremeno utiče na njegov dotok. Majke koje doje imaju niže nivoe hormona stresa od majki koje ne doje.

REŠENJE: Stvoriti uslove za majke koji umanjuju stres što udaljenije koliko god je moguće – zaštićeno područje, šator za majku i bebu, uteha drugih žena, smeštanje majki i beba zajedno, osluškivanje posebnih majčinih potreba – i postarati se da dete doji i vuče kako bi se održao dotok mleka.

MIT: "Jednom kad majka prekine sa dojenjem, ne može ponovo da počne."

ČINJENICA: Majka može ponovo da započne sa dojenjem (relaksacija) - nema vremenskih ograničenja. U pojedinim okolnostima, bake su dojile svoje unuke¹¹.

REŠENJE: Ponuditi podršku za dojenje i relaksaciju.

MIT: "Kada je žena silovana, ona ne može da doji."

ČINJENICA: Doživljeno nasilje ne utiče na kvalitet mleka niti umanjuje sposobnost dojenja.

REŠENJE: Sve traumatizovane žene zahtevaju posebnu pažnju i podršku. Možda postoje tradicionalne metode koje pomažu ženama da budu voljne da doje nakon doživljene seksualne traume. Dojenje može da ponekad pomogne ženama da se oporave nakon seksualne traume, ali poštovanje i podržavanje njihovih odluka i potreba je prioritet.

MIT: "HIV pozitivne majke nikada ne bi trebalo da doje."

ČINJENICA: Isključivo dojenje tokom 6 meseci je najbezbednija opcija i daje najbolju šansu detetu koje je HIV- da preživi, sem ako je potpuna zamena ishranu prihvatljiva, izvodiva, može da se priušti, održiva i bezbedna (PIPOB) – što je malo verovatno i izvodivo u krizama.

Nakon 6 meseci, ukoliko zamena za ishranu još uvek nije PIPOB, onda je najbezbednija opcija nastavljeno dojenje sa adekvatnom dopunskom hranom¹². Rizik od postnatalne transmisije može biti smanjen ukoliko majka i/ili dete primaju anti- virusne lekove (ARV).

Mešovita ishrana u prvih 6 meseci (kombinovanje dojenja i veštačkog mleka i/ili prerano uvođenje dopunske ishrane) je najrizičnija opcija za ishranu jer povećava rizik od prenošenja HIV i raznih drugih infekcija poput dijareje.

U slučaju da je HIV status majke nepoznat, onda se preporučuje isti optimalni način ishrane kao i za opštu populaciju, bez obzira na stopu HIV-a unutar te populacije.

REŠENJE: Za smernice programa u vezi sa HIV i ishranu dece u kriznim situacijama, pogledajte www.enonline.net and/or www.waba.org.my

Fotografije na naslovnoj strani i levo su pobjednici foto konkursa WABA za Svetsku Nedelju Dojenja 2009. Foto konkurs:

- Dojenje, Prvo pravo na hranu –nakon što je 300 porodica nasilno raseljeno i žive ispod plastičnih improvizovanih šatora.
- Monitoring primene kodeksa u kriznim situacijama.
- Dojenje u humanitarnom kampu u Indiji.
- Stela je žrtva porodičnog nasilja jer ju je njen muž polio ključalom vodom. Zahvaljujući pravoj podršci i savetovanju uspešno je dojila bebu na obe dojke.
- Svako mora biti spreman i pripremljen za krizne situacije.

'Velikodušne' donacije: više štete nego koristi!

Tokom odgovora na zemljotres u Indoneziji 2006., distribucija donirane zamene za mleko za odojčad namenjene deci do 2 godineje dovela do povećane upotrebe među dojenom decom. Dijareja se javila u dvostruko više slučajeva kod onih koji su dobili donaciju formule za odojčad(25%) u poređenju sa onima koji nisu(12%)¹³.

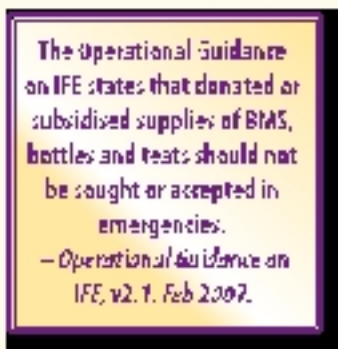
Industrija za ishranu odojčadi možda vidi krizne situacije kao 'priliku' da uđu ili da ojačaju tržište ili kao PR vežbu.

Pojedinci i nevladine organizacije(NVO) koji možda nisu svesni rizika, mogu da daju kao donaciju, iz iskrene želje da pomognu, formulu za odojčad, dopunsku hranu i druge stvari za ishranu.

Agencije za pomoć i drugi mogu da prime i distribuiraju donacije bez ikakve svesti o povećanim rizicima po zdravlje deteta i njegov opstanak.

Zabeležena su mnoga kršenja Kodeksa u vezi sadonacijama zamena za majčino mleko i drugih stvari za ishranu u kriznim situacijama.

Ovakva kršenja su činile međunarodne i lokalne NVO, vlade, vojska i pojedinci.

Šta Vi možete učiniti? Da li ste spremni?

Pre svega prihvatite da i vi imate ulogu u tome, razmislite kako možete delovati, pripremite se i preduzmite akciju. Gde god da ste u svetu, postarajte se da se ovakva priča više nikada ne ponovi . . .

"Majka je bila zarobljena na krovu sa mnogim članovima porodice i njenom bebom starom 2 nedelje koja je hranjena na flašicu. Nisu imali pristup bezbednoj vodi pet dana. Njena beba je odmah smeštena u bolnicu kada su stigli u Ostin, ali je umrla nakon nekoliko dana.

Nutricionista organizacije koja je delila pomoć u hrani je pitala majku da li može da joj je potrebna pomoć u vezi sa bilo čim drugim. Majka je tražila da joj pomognu da prekine laktaciju jer su joj dojke bile jos uvek upaljene. Nutricionista je pitala majku zašto nije dojila svoju bebu kada je bila zarobljena na krovu. Ali majka se nije osećala sposobnom da to učini.

Ono što me zapanjuje je da niko od onih koji su bili sa tom Majkom u Nju Orleansu nije znao da kaže majci da stavi dete na grudi. Tolikey generacije nisu razmisljale o dojenju kao načinu ishrane beba tako da je sećanje na to izgubljeno. I beba je izgubljena takođe."

- Iskustvo vršnjačke savetnice, Uragan Katrina, SAD, 2005

Pripremljenost na krizu je ključno za brze, odgovarajuće akcije.

Razvijanje zakona za zaštitu, jaka pravna regulativa i Kodeks, razvijanje kapaciteta osoblja i jačanje bebi-frendli inicijative (BF1) su potrebni u svako doba, ne samo u krizama.

Zahtevajte od zakonodavaca i menadžera da uključe efikasnu podršku za ishranu odojčadi u normalnu zdravstvenu zaštitu i u pripremljen zajednički plan za delovanje u krizama.

Formulišite planove za sprečavanje donacija zamena za majčino Mleko, flašica, varalica, i napravite akcioni plan za rukovanje donacijama koje pristignu tokom krize. **Umrežite se i saradujte** izmedju sektora. Najbolja priprema za majku koja se suočava sa kriznom situacijom

je uspostavljeno dojenje. Majka koja doji i koja ima poverenja u svoju sposobnost da doji svoje dete pod bilo kakvim okolnostima će najbolje činiti upravo to i biti podrška drugim majkama da i one to čine.

Onda kada se krizna situacija dogodi, jednostavne mere mogu biti od suštinskog značaja za majku koja se zatekne u svemu tome. Postarajte se da su majke bezbedne, da imaju prioritetan pristup **hrani** za porodicu, **vodi**, smeštaju, i kada je potrebno, **bezbednim mestima** za dojenje (i privatnost tamo gde kultura tako nalaže).

Od vode i sanitarija, preko zdravlja, ishrane, do zaštite deteta, bezbednosti hrane i sredstava za život- vidite kako možete da integrišete osnovnu primarnu zaštitu i podršku za dojenje u vašoj branši.

Oslušajte koje su potrebe žena i zajednica – oni često znaju najbolje kako da stvore okruženje puno podrške za sebe i svoje porodice. Grupe koje podržavaju majke mogu igrati važnu ulogu.

Zaštita i podrška takođe bi trebalo da stignu 'iz daleka'- od donatora, medija, i javnosti koji, kroz svoje akcije, finansiranje, donacije i članke u štampi utiču na odaziv u razrešavanju krizne situacije.

Obratite pažnju na planove ili izveštaje o donacijama formule za odojčad, mlečnih proizvoda ili drugih zamena za majčino mleko, bočice za bebe i varalice. Monitoring i prijavljivanje kršenja Kodeksa je jedan važan korak ka zaštiti dojenja.

Budite proaktivni - Zajednička izjava više agencija (videti model za zajedničku izjavu) i saopštenja za javnost mogu biti iskorišćeni da se spreče donacije.

Radite na komunikaciji. Koristite Vodič za Medije na sajtu IODKS da bi napravili saopštenja za medije koji će ojačati a ne oslabiti- dojenje u kriznim situacijama.

Primenite vaše znanje – osnažite optimalna pravila vezana za ishranu u kontekstu dešavanja bilo kakve krizne situacije u vašem okruženju, delite smernice i upućujte na ključne resurse i materijale.

Obučena savetnica za dojenje koja može da ponudi stručnu pomoć za dojenje je od velike pomoći tokom kriznih situacija.

Savetnicama za dojenje će možda biti potrebna dodatna obuka za razvijanje veština koje su potrebne u kriznim situacijama- na primer, kako pomoći majkama koje su traumatizovane, deci/majkama koji su neuhranjeni, majkama kojima je potrebna pomoć oko relaktacije, ženama kojima je potrebna podrška da doje tuđu decu-dojkinjama.

Ključni Kontakti

Akcija	kontakt/ izvorni kontakt	
Prijavite kršenje Kodeksa	IODKS Koordinator tokom krizne situacije	Pitajte UNICEF na nutrition@unicef.org
	Svetska Zdravstvena Organizacija (SZO)	cah@who.int nutrition@who.int
	UNICEF	dclark@unicef.org
Koordinacija IODKS	IBFAN Međunarodni Centar za Dokumentaciju/Kodeks (IBFAN-ICDC), Malezija	ibfanpg@tm.net.my
	UNICEF na nivou zemlje/regiona	nutrition@unicef.org
Podelite iskustva O implementaciji Operativnih Smernica za IODKS	IFE Core Group c/o Emergency Nutrition Network ili IBFAN-GIFA	marie@enonline.net info@gifa.org

13. Assefa F et al. Povećana dijareja nakon distribucije formule za odojčad 2006. tokom pružanja pomoći zbog zemljotresa u Indoneziji: dokazi i akcije. Časopis Field Exchange, 2006. 34:30-35

DOJENJE – VITALAN ODGOVOR NA KRIZNE SITUACIJE. DA LI STE SPREMNI?

Vodič za akcije u vezi sa ishranom odojčadi i male dece tokom kriza (skraćeno IODKS)

Svako može da ima pozitivnu i važnu ulogu u pripremljenosti-ili odgovoru na krizne situacije. Sinergija naših zajedničkih napora će pomoći da veći broj dece preživi i ojačaće sposobnost žena da se nose sa kriznim situacijama. Nemojte se ograničavati na akcije u samo jednoj kategoriji- neke akcije su primenljive u mnogim različitim grupama. Navedene akcije su samo mali deo da bi smo vas naveli na razmišljanje. . .

	Pripremljenost za krizne situacije	Odgovor na krizne situacije	
		Na terenu	Podrška iz daleka
Vlada/ Nacionalni zakonodavci	<p>Razvijte/osnažite nacionalne propise o ishrani odojčadi i male dece i plana pripravnosti pravila koja obuhvataju IODKS.</p> <p>Usvojite nacionalne propise-zakone vezane za primenu Kodeksa. Prevedite ključne resurse.</p> <p>Usmerite i obučite ključno osoblje u vezi sa IODKS. Koordinirajte / povežite se sa stručnim mrežama.</p> <p>Napravite planove u cilju sprečavanja i upotrebe donacija veštačke hrane za odojčad, zamene za majčino mleko, bočica i varalica u kriznim situacijama. Obavestite medije o jasnim smernicama u vezi sa IODKS. Uključite javnost u promocije dojenja kao i u zastitu i podršku dojenju tokom kriznih situacija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postarajte se da postoji osnovna podrška za majke dojlje koja je integrisana u svim sektorima koji učestvuju u odgovoru na krizu. • Sprečite/rešavajte donacije veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica. • Vršite monitoring i prijavite kršenje kodeksa. 	<p>Obratite pažnju na apele za doniranje veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica, i preduzmite korake da to zaustavite</p>
(nacionalni) zastupnici dojenja/ savetnici/ treneri	<p>Organizujte orijentacionu obuku i dodatne treninge u vezi sa ishranom odojčadi u kriznim situacijama</p> <p>Identifikujte i umrežite se sa agencijama, lokalnim kriznim štabovima i zajednicama koji učestvuju u odgovoru na krizne situacije</p> <p>Organizujte seminar o pomaganju majkama i bebama u kriznim situacijama za osoblje koje učestvuje u odgovoru na krizu.</p> <p>Stvorite mrežu iskusnog osoblja koji su na raspolaganju za treninge i/ili učešće u spasilačkim i drugim akcijama tokom kriznih situacija.</p> <p>Organizujte u saradnji sa vladom i NVO partnerima, press konferenciju ili medijski događaj vezan za IODKS.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uključite se u ranu zaštitu i podršku dojenju. Na primer obuka savetnika u zajednicama i osoblja zaduženog za krizne situacije, individualnih savetnika, grupa za podršku među majkama, telefonska podrška. • Prilagodite materijal i ključne dokumente kontekstu krizne situacije. 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikujte agencije koje podržavaju dojenje u kriznim situacijama i ponudite im vašu pomoć. • Odgovorite na negativne priče i/ili apele za donacije u medijama.
Agencije za pružanje pomoći/ NVO i osoblje UN	<p>Apejdjtuje vaš web sajt sa ključnim linkovima ka resursima.</p> <p>Integrišite Operativne smernice u vezi sa IODKS u smernice i politiku vaše agencije. Obučite svo osoblje zaduženo za krizne situacije u vezi sa IODKS. Identifikujte stručne mreže, npr. savetovalište za dojenje, u zemlji/regionu u kome se sprovodi akcija. Uključite zdravstveno osoblje/nutricioniste u trening u vezi sa IODKS.Svom osoblju saopštite jasan plan prevencije i rukovanja donacijama veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica.</p> <p>Lobirajte kod vlade i donatora da uključe podršku dojenju u akcione planove za krizne situacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Integrišite IODKS u minimalni odgovor na krizu u raznim sektorima - nutricionisti, zdravstvo,smeštaj, zaštita, itd. • Implementirajte stručne programe za zaštitu i promovisanje dojenja. • Delujte tako da sprečite/reagujete kada su u pitanju donacije veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pružite podršku osoblju na terenu tako što nećete tražiti ili prihvatiti donacije veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica. • Podržite prikupljanje novca i sredstava umesto prikupljanja veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica.
Zdravstveni radnici	<p>Povećajte vašu podršku dojenju i prođite kroz trening za savetnike ili barem jedan trening u vezi sa IODKS namenjen zdravstvenim radnicima/nutricionistima koji su angažovani u kriznim situacijama (videći Modul 2 u vezi sa IODKS).</p> <p>Implementirajte bebi-friendly inicijativu (u bolnicama i domovima zdravlja).</p> <p>Zalažite se za aktuelni trening vezan za savetnike dojenja i trening na nacionalnom-lokalnom nivou vezan za savetovalište-savetnike iz oblasti- HIV i ishranu odojčadi.</p> <p>Prikupite informacije o vrsti podrške dojenju na nacionalnom-lokalnom nivou (savetnice za dojenje, vršnjačko savetovalište, grupe podrške između majki)</p> <p>Organizujte trening-seminar za kolege u vezi sa IODKS.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postarajte se za to da majke i deca ostanu zajedno. • Implementirajte 10 koraka za uspešno dojenje u odgovarajućim reproduktivnim, materinskim i neonatološkim programima kao i programima za krizne situacije. • Pobrinite se da je stručna podrška dojenju i ishrani odojčadi na raspolaganju majkama pre porođaja, na porođaju i post-natalno u periodu od 2 godine. • Pobrinite se da je trudnim ženama na raspolaganju odgovarajuća stručna nega i prisustvo na porođaju. • Postarajte se da postoji puna podrška dojenju za majke zaražene HIV-om ukoliko nisu ispunjeni svi uslovi za bezbedno korišćenje veštačke hrane. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obratite pažnju na apele za doniranje veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica, i preduzmite korake da to zaustavite
Majke / staratelji	<ul style="list-style-type: none"> • Isključivo dojite vašu bebu do 6 meseci starosti. Nastavite da dojite vašu bebu do 2 godine pa i kasnije. • Ohrabrite vašu lokalnu grupu/e podrške majkama da diskutuju o pripremljenosti na krizne situacije. Na primer planirajte način na koji bi vaša grupa mogla da opremi bezbedno mesto za majke u kome bi majke mogle da pružaju podršku jedna drugoj u vezi sa dojenjem u situaciji gde je veliki broj ljudi ostao bez svojih domova. • Stupite u kontakt sa lokalnim kriznim štabom i lokalnim grupama i recite im za IODKS. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nastavite da praktikujete optimalno dojenje. • ponudite podršku majkama koje imaju poteškoće ili majkama koje imaju novorođenčad i nađu se u kriznoj situaciji. • Razmislite da budete dojkinja ukoliko se identifikuju takve potrebe npr. kod siročadi ili veoma bolesnih majki. • Pomozite da se organizuju bezbedna mesta za dojenje gde će majke podržavati jedna drugu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikujte agencije koje podržavaju dojenje u kriznim situacijama i pomozite prikupljanje sredstava za njih.

..nastavak na strani 6

Zajednice	<ul style="list-style-type: none"> Budite spremni na suočavanje sa kriznim situacijama i podignite svest o IODKS u grupama unutar zajednica (npr. verskim grupama, grupama mladih, uslužnim organizacijama). Naglasite potrebu za postojanjem bezbednog prostora za majke i malu decu. Uspostavite veze sa organizacijama koje pružaju podršku majkama. Lobirajte kod vlade da uključi podršku dojenju u akcioni plan za krizne situacije. 	<ul style="list-style-type: none"> Pomozite u sprečavanju razdvajanja porodica i podržite mreže u kriznim situacijama. Stvorite bezbedna mesta za majke i bebe. Bilo koji učesnik u bilo kom delu akcija tokom kriznih situacija može da pomogne: od vatrogasaca preko vozača koji dostavljaju zalihe do osoblja zaduženog za bezbednost. 	<ul style="list-style-type: none"> Da li se deo zajednice koja prikuplja sredstva ili 'usvaja akcije pomoći'? Zašto se ne opredelite za dojenje u kriznim situacijama i pomognete prikupljanje sredstava i dobijanje podrške za to?
Mediji & Komunikacije	<ul style="list-style-type: none"> Uspostavite veze sa nutricionistima i zdravstvenim radnicima da bi ste razvili ključne poruke u vezi sa IODKS u kriznim situacijama. Edukujte javnost o načinima zaštite i podrške dojenju u kriznim situacijama i o tome kako velikodušne donacije veštačke hrane i zamene za majčino mleko, flašica i varalica čine više štete nego koristi. Objavite pozitivne priče koje ilustruju važnost dojenja u situacijama od životnog značaja tokom kriznih situacija. (Videti: Vodič za medije o IODKS i zaštita beba u kriznim situacijama – uloga javnosti). 		
Donatori	<ul style="list-style-type: none"> Uključite ključne odredbe Operativnog vodiča u vezi sa IODKS u vaš vodič dobre prakse i priručnik sa smernicama. 	<ul style="list-style-type: none"> Nemojte donirati veštaču hranu i zamenu za majčino mleko, flašice i varalice u kriznim područjima. Podržite programe koji daju podršku stručnoj pomoći za dojenje. Proverite da li agencije za implementaciju imaju propise u vezi sa IODKS koji se oslanjaju na odredbe Operativnog vodiča za IODKS. 	

Ključni resursi

Ovi i još mnogi resursi, uključujući i materijal za treninge, kurseve i prevedene verzije, su na raspolaganju na : www.enonline.net select WABA 2009 and at www.waba.org my

- Operativni vodič za ishranu odojčadi i male dece u kriznim situacijama. v2.1, februar 2007. IFE Core Group. (11 jezika)
Vodič za ishranu odojčadi i HIV u kontekstu izbeglih i raseljenih populacija. UNHCR april 2008.
- Trening modul 1 u vezi sa IODKS (za sve koji se bave pružanjem pomoći) i Modul 2 u vezi sa IODKS (za zdravstvene radnike/nutricioniste). IFE Core Group.
Vodič za medije u vezi sa IODKS. IFE Core Group.
- Zaštita beba u kriznim situacijama: uloga javnosti. IFE Core Group.
Vodeći principi za ishranu odojčadi i male dece tokom kriznih situacija. Ženeva, Svetska Zdravstvena Organizacija, 2004.
- Međunarodni Kodeks za reklamiranje zamena za majčino mleko i relevante rezolucije SZA koje su usvojene kasnije.
- Forma za monitoring primene Kodeksa. IBFAN.
Fokusiranje na Kodeks u kriznim situacijama. 2009. IBFAN-ICDC.
- Paket mera za ishranu u kriznim situacijama. 2008. Global Nutrition Cluster.
Modul 17 Ishrana odojčadi i male dece. Paket materijala za harmonizovan trening. Global Nutrition Cluster.
- ILCA izjava u vezi sa dojenjem u kriznim situacijama. 2009.
Resursi za dojenje tokom kriznih situacija. 2007. La Leche League International.
Ishrana odojčadi i male dece u kriznim situacijama. 2005. Wellstart International.
- Prihvatljivi medicinski razlozi za korišćenje zamene za majčino mleko. 2009. SZO, UNICEF.
- .
- Vaš lokalni kontakt:

WABA ne prihvata sponzorstvo bilo kojih kompanija koje proizvode zamene za majčino mleko, preme u vezi sa tim i veštačke hrane. WABA ohrabruje sve učesnike Svetske Nedelje Dojenja da se drže iste ove etičke pozicije.

Želimo da se zahvalimo

Ovaj akcioni vodič je rezultat ujedinjenih napora ljudi koji su zainteresovani za uspostavljanje zaštite i podrške dojenju kao vitalnom odgovoru u kriznim situacijama:

Koordinatori: Julianna Lim Abdullah (WABA), Marie McGrath (ENN), Rebecca Norton and Lida Lhotska (IBFAN-GIFA). Pisci: Marie McGrath, Rebecca Norton, Lida Lhotska. Nadzor: Felicity Savage, Christiane Rudert, David Clark, Tanya Khara, Zita Weise Prinzo, Maria del Carmen Cassanovas, Rosa Constanza Vallenar, Victoria Sibson, Caroline Wilkinson, Mary Lung'aho, Pamela Morrison, Ali MacLaine, Karleen Gribble, Anne Callanan, Flora Sibanda-Mulder, Annelies Allain, Elaine Petitot-Cote, Alison Linnecar, Marta Trejos, Marina Rea, Pushpa Panadam, Rosemary Anatol, Rae Davies, Louise James, Chris Mulford, Hiroko Hongo, Els Flies, Sue Saunders, Asha Benakappa, Veronica Valdez, Quan Lee Nga, Sally Page Goertz, Maryse Arendt, Mere Diligolevu, Raj Anand, Yoo-Mi Chung. Produkcija: Susan Siew, Julianna Lim Abdullah and Adrian Cheah. Ovaj projekat je finansiran od strane Norveške Agencije za Kooperaciju u razvoju (NORAD).

Svetska Alijansa za zaštitu, podršku i promociju dojenja (WABA) je globalna mreža sastavljena od pojedinaca i organizacija posvećenih zaštiti, promociji i poržavanju dojenja širom sveta, bazirana na Innocenti Deklaracijama, Deset linkova za negovanje budućnosti i SZO/UNICEF

Globalnoj strategiji za ishranu dece i odojčadi. Naši najvažniji partneri su: International Baby Food Action Network (IBFAN), La Leche League International (LLL), International Lactation Consultant Association (ILCA), Wellstart International and Academy of Breastfeeding Medicine (ABM). WABA is in consultative status with UNICEF and an NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations (ECOSOC).

WBW Centri za distribuciju & koordinaciju

OPŠTA KOORDINACIJA

WABA Sekretarijat
P O Box 1200, 10850 Penang, Malaysia
Fax: 60-4-657 2655
waba@streamyx.com
www.waba.org.my
www.worldbreastfeedingweek.org

AFRIKA

IBFAN Africa
P O Box 781, Mbabane, Swaziland
Fax: 268-40 40546
ibfanswd@realnet.co.sz

IBFAN Afrique (Afrika)

Cite Ouaga 2000, 01 BP 1776,
Ouagadougou 01, Burkina Faso
Fax: 226-50-374163
ibfanfan@fasonet.bf

AZIJA

WABA Sekretariat (Videti adresu gore)

Južna Azija
Breastfeeding Promotion
Network of India (BPNI)
BP-33, Pitampura, Delhi 110 034, India
Fax: 91-11-2734 3606
bpni.india@gmail.com

EVROPA

Baby Milk Action
34 Trumpington Street, Cambridge
CB2 1QY, UK
Fax: 44-1223-464 417
info@babymilkaction.org

CoFAM / SMAM

163 rue de Bagnolet, 75020 Paris, France
Fax: 01-4356 5246
secretariat@coordination-allaitement.org

IBFAN-GIFA

Avenue de la Paix 11, 1202 Geneva,
Switzerland
Fax: 41-22-798 4443
info@gifa.org

Aktionsgruppe
Babynahrung Ev (AGB)
Untere Maschstrasse 21
D-37073 Gottingen, Germany
Fax: 49-551-531 035
info@babynahrung.org

JUŽNA AMERIKA

CEFEMINA
Apartado 5355, 1000 San Jose
Costa Rica
Fax: 506-224 3986
cefemina@racsa.co.cr

CEPREN

Av. Pardo, 1335 Of.301-302
Lima-18 Peru
Fax: 51-1 241 6205
cepren@amauta.rcp.net.pe

Origem Group

Rua da Uniao, 253, Boa Vista
Recife, Pernambuco CEP
50050-010 Brazil
Fax: 55-81-32314325
juliana@origem.org
www.aleitamenta.org.br

NORTH AMERIKA

LLL International
957 N. Plum Grove Road
Schaumburg, IL 60173-4808, USA
Fax: 847-969 0460
llhq@lli.org • www.lli.org

INFACCT Canada

6, Trinity Square, Toronto
ON M5G 1B1, Canada
Fax: 1-416-591 9355
info@infactcanada.ca
www.infactcanada.ca

PACIFIK

Australian Breastfeeding
Association (ABA)
P O Box 4000, Glen Iris
VIC 3146, Australia
Fax: 61-3-9885 0866
info@breastfeeding.asn.au
www.breastfeeding.asn.au

Development Officer PINDA
c/o Christine Qusted
Nutrition Centre Health Department
Private Mail Bag
Apia, Western Samoa
Fax: 685-218 70
christineQ@health.gov.ws